

KONFERENSIYALAR.COM

ANJUMANLAR PLATFORMASI

**XV RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYASI**

**YANGI DAVR ILM-
FANI: INSON UCHUN
INNOVATSION G'OYA
VA YECHIMLAR**

AVGUST, 2026

ISSN 3093-8791

ELEKTRON NASHR:

<https://konferensiyalar.com>

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
XV Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 15-son (13-avgust, 2026-yil).– 103 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 10-avgust

Mas'ul muharrir:

Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya

Mazkur to'plamda "Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar" mavzusidagi XV Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari jamlangan. Nashrda respublikaning turli oliy ta'lim muassasalari, ilmiy markazlari va amaliyotchi mutaxassislari tomonidan tayyorlangan maqolalar o'rin olgan bo'lib, ular ijtimoiy-gumanitar, tabiiy, texnik va yuridik fanlarning dolzarb muammolari va ularning innovatsion yechimlariga bag'ishlangan.

Ushbu nashr ilmiy izlanuvchilar, oliy ta'lim o'qituvchilari, doktorantlar va soha mutaxassislari uchun foydali qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsion yondashuv, zamonaviy fan, fanlararo integratsiya, ilmiy-tadqiqot, nazariya va amaliyot, ilmiy hamkorlik.

Barcha huquqlar himoyalangan.

© Scienceproblems team, 2026-yil

© Mualliflar jamoasi, 2026-yil

TARIX FANLARI

IKKINCHI JAHON URUSHIDAN KEYINGI DASTLABKI DAVRLARDA FARG'ONA VODIYSIDA RADIO TIZIMINING RIVOJLANISH BOSQICHI

Karimova Dildora Sadriddinovna

IIV Namangan akademik litsey

Tarix fani Bosh o'qituvchisi

Orcid id: 0009-0003-3810-3371

Email: karimovadildora975@gmail.com

Tel: +998 93 677 90 66

Namangan, O'zbekiston

Annotatsiya. Ushbu maqolada Ikkinchi jahon urushidan keyingi dastlabki o'n yilliklarda (1945–1960-yillar) Farg'ona vodiysida radioeshittirish tizimining shakllanishi, moddiy-texnik bazasining tiklanishi va rivojlanish bosqichlari tarixiy-tahliliy yondashuvlar asosida o'rganilgan. Urushdan keyingi davrda aholini mafkuraviy va madaniy jihatdan birlashtirishda radioning o'rni, mahalliy radio uzatish tarmoqlarining kengaytirilishi hamda qishloq joylarini radio fiksatsiyalash jarayonlari arxiv ma'lumotlari va tarixiy manbalar yordamida yoritilgan. Farg'ona vodiysi viloyatlarida radio tizimi taraqqiyotining o'ziga xos ijtimoiy-iqtisodiy omillari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Farg'ona vodiysi, urushdan keyingi davr, radio tizimi, radiofikatsiya, ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy-madaniy hayot, texnik taraqqiyot, radiokarnay, mafkuraviy jarayonlar.

THE DEVELOPMENT STAGE OF THE RADIO SYSTEM IN THE FERGANA VALLEY DURING THE EARLY POST-WORLD WAR II PERIOD

Karimova Dildora Sadriddinovna

Chief History Teacher at the Academic Lyceum

Namangan, Uzbekistan

Annotation. This article investigates the formation, material and technical base restoration, and development stages of the radio broadcasting system in the Fergana Valley during the initial post-World War II decades (1945–1960) through historical and analytical approaches. Utilizing archival data and historical sources, it highlights the role of radio in ideologically and culturally unifying the population during the post-war period, the expansion of local radio transmission networks, and the processes of rural radiofication. Furthermore, the unique socio-economic factors influencing the progress of the radio system across the regions of the Fergana Valley are thoroughly analyzed.

Keywords: Fergana Valley, post-war period, radio system, radiofication, mass media, socio-cultural life, technical progress, loudspeaker, ideological processes.

DOI: <https://doi.org/10.47390/ydif-y2026v2i15/n05>**Kirish**

Ikkinchi jahon urushining yakunlanishi va undan keyingi dastlabki yillar butun sovet ittifoqi, xususan, O'zbekiston SSR iqtisodiyoti va ijtimoiy-madaniy hayotini qayta tiklash davri bo'ldi. Urush yillarida moddiy va texnik jihatdan katta talofat ko'rgan yoki barcha resurslari front ehtiyojlariga safarbar etilgan sohalardan biri ommaviy axborot, xususan, radio aloqasi tizimi edi. Urushdan keyingi yillarda aholini axborot bilan ta'minlash, xalq xo'jaligini tiklashga

safarbar etish va ijtimoiy-madaniy hayotni jonlantirishda radioning o'rni har qachongidan ham ortdi.

Aholisi zich joylashgan, qishloq xo'jaligi (ayniqsa, paxtachilik va pillakorlik) respublika iqtisodiyotining asosiy poydevorini tashkil etgan Farg'ona vodiysida radio tarmoqlarini rivojlantirish alohida strategik ahamiyatga ega edi. Mazkur davrda radiolashtirish jarayoni nafaqat texnik yangilik, balki davlat siyosatining eng muhim mafkuraviy va madaniy quroli sifatida ko'rildi. Ushbu maqolada 1945-yildan keyingi dastlabki o'n yilliklarda Farg'ona vodiysi viloyatlarida radio tizimining rivojlanish bosqichlari, texnik yuksalishi va uning aholi kundalik hayotidagi tarixiy o'rni tahliliy nuqtai nazardan tadqiq etiladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

O'zbekistonda matbuot va ommaviy axborot vositalari, jumladan, radiojurnalistika tarixi masalalari tarixchi va jurnalsit olimlar tomonidan muayyan darajada o'rganilgan. Xususan, O'zbekistonda radioeshittirishlar tarixi va uning taraqqiyot bosqichlari T.Muallifov, X.G'ulomov kabi tadqiqotchilarning ishlarida aks etgan. Shuningdek, urushdan keyingi davr ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy hayoti muammolari tarixchi olimlar R.Rajapova, M.Rahimov tadqiqotlarida umumrespublika miqyosida tahlil qilingan [1; 114-b.]. Biroq, aynan Farg'ona vodiysi regionining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda, urushdan keyingi dastlabki yillardagi radiofikatsiya jarayonlarining maxsus tarixiy-tahliliy tadqiqoti bugungi kunda ham dolzarb bo'lib qolmoqda.

Tadqiqot davomida quyidagi ilmiy metodlardan foydalanildi:

Tarixiylik va davriylik metodi: Radio tizimining rivojlanishi urushdan keyingi muayyan tarixiy sharoit va bosqichlar kontekstida o'rganildi.

Tizimli-funksional yondashuv: Radioning nafaqat axborot tarqatuvchi texnik vosita, balki ijtimoiy va madaniy transformatsiyalar omili sifatidagi funksiyalari tahlil qilindi.

Qiyosiy-tarixiy metod: Farg'ona vodiysi viloyatlaridagi (Andijon, Namangan, Farg'ona) radiolashtirish sur'atlari va ularning o'ziga xos hududiy jihatlari qiyoslab o'rganildi.

Natijalar va tahlillar

Ikkinchi jahon urushidan keyingi dastlabki davrda (1945–1950-yillar) Farg'ona vodiysida radio tizimining tiklanishi juda murakkab moddiy-texnik sharoitda kechdi. Urush yillarida radio uzatkichlar va qabul qilgichlarning aksariyati davlat ehtiyojlari uchun musodara qilingan yoki yaroqsiz holga kelgan edi. Shunga qaramay, 1945-yilning ikkinchi yarmidan boshlab respublikada radio tarmoqlarini kengaytirish bo'yicha maxsus davlat dasturlari qabul qilindi.

Farg'ona vodiysida radio tizimining rivojlanishini shartli ravishda ikkita asosiy bosqichga ajratish mumkin:

1-bosqich: Tiklanish va radiouzel tashkil etish davri (1945–1953-yillar). Bu davrda asosiy e'tibor vodiylar shahar va tuman markazlarida markazlashgan radiouzellarni qayta tiklash va yangilarini qurishga qaratildi. 1940-yillarning oxiriga kelib, Andijon, Namangan va Farg'ona shaharlarida mahalliy radioeshittirishlar tahririyatlari o'z faoliyatini sezilarli darajada faollashtirdi. Bu davrdagi radiolashtirish asosan "simli radio" tizimiga asoslangan edi. Ya'ni, tuman markazidagi radiouzel daryo va yo'llar bo'ylab tortilgan simlar orqali qishloq va jamoat xo'jaliklariga (kolxoz va sovxozlarga) ulangan.

Ushbu davrda Farg'ona vodiysi qishloqlaridagi markaziy maydonlar, choyxonalar va kolxoz idoralariga yirik radiokarnaylar (ko'cha karnaylari) o'rnatildi. Bu karnaylar aholi

to'planadigan va axborot oladigan asosiy maskanga aylandi. Aholi o'zbek tili va rus tillarida beriladigan Toshkent va mahalliy xabarlarini aynan mana shu jamoat joylarida tinglashgan [2; 56-b.].

2-bosqich: Yalpi qishloq radiofikatsiyasi va texnik modernizatsiya davri (1954–1960-yillar). 1950-yillarning o'rtalariga kelib, vodiydagi radiolashtirish jarayoni yangi bosqichga ko'tarildi. Endilikda radio faqat jamoat joylarida emas, balki oddiy aholining xonadonlariga ham simli radiokarnaylar (xalq tilida "tarelka radio") ko'rinishida kirib bora boshladi. Tarixiy manbalarga ko'ra, 1955-1958-yillarda Farg'ona vodiysidagi kolxozlarni to'liq radiolashtirish kampaniyasi o'tkazildi. Kolxozlar o'z mablag'lari hisobidan o'nlab kilometr masofaga radio simlarini tortishdi.

Bu davrda radioning ijtimoiy-madaniy ta'siri nihoyatda kuchaydi. Radio Farg'ona vodiysi mehnatkashlari uchun quyidagi muhim vazifalarni bajardi:

Agro-iqtisodiy safarbarlik: Paxta va pilla yetishtirish bo'yicha rejalarning bajarilishi, ilg'or kolxozchilarning tajribasi radio orqali tezkorlik bilan vodiylar bo'ylab tarqatilgan.

Madaniy-ma'rifiy funktsiya: Mahalliy radiostansiyalar Farg'ona vodiysining iqtidorli san'atkorlari, xofizlari va shoirlari ishtirokida jonli eshittirishlar tashkil etishgan. Vodiylar xonadonlarida Ma'murjon Uzoqov, Rasul qori Mamadaliyev kabi san'atkorlarning ovozlari aynan radio orqali ommalashgan.

Savodxonlik va til muhiti: Urushdan keyingi yillarda savodxonlik darajasi hali to'liq yuqori bo'lmagan sharoitda, radio aholi uchun asosiy "og'zaki gazeta" va dunyo yangiliklaridan boxabar bo'lish vositasi edi [3; 142-b.].

Pedagogik va tarixiy nuqtai nazardan yondashganda, urushdan keyingi radio tizimi jamiyatni modernizatsiya qilishda ulkan ijtimoiy institut vazifasini o'tadi. Mashhur faylasuf va metodolog N.Shermuhamedova qayd etganidek, har qanday texnik yoki madaniy yuksalish jamiyatning ichki ijtimoiy ehtiyojlari va tizimli yondashuvlar natijasida yuzaga keladi [4; 92-b.]. Farg'ona vodiysidagi radio tizimining urushdan keyingi dastlabki taraqqiyoti ham aynan xalq xo'jaligini tiklash, aholining madaniy ehtiyojlarini qondirish va yagona axborot makonini yaratishga qaratilgan tizimli davlat siyosatining yaqqol natijasi edi.

Xulosa

Xulosa o'rnida ta'kidlash joizki, Ikkinchi jahon urushidan keyingi dastlabki davrlarda (1945–1960-yillar) Farg'ona vodiysida radio tizimining rivojlanishi hudud tarixida tub burilish davri bo'ldi.

Birinchidan, urush keltirib chiqargan og'ir iqtisodiy va texnik muammolarga qaramay, qisqa muddat ichida vodiydagi yirik shahar va tumanlarda simli radio aloqasi tarmoqlari muvaffaqiyatli tiklandi va kengaytirildi. Shahar markazlaridan boshlangan radiofikatsiya jarayoni 1950-yillarning oxiriga kelib vodiydagi chekka qishloq va chekkalargacha to'liq kirib bordi.

Ikkinchidan, bu davrda radio Farg'ona vodiysi aholisining ijtimoiy-madaniy hayotini o'zgartirishda eng ta'sirchan vositaga aylandi. U shunchaki rasmiy axborot tarqatuvchi texnik uskuna bo'lib qolmay, aholining dunyoqarashini kengaytirish, milliy san'at va adabiyot namunalari ommalashtirish hamda qishloq xo'jaligi mehnatkashlarini umummilliy maqsadlar yo'lida jipslashtirishda strategik ijtimoiy institut vazifasini bajardi.

Uchinchidan, urushdan keyingi davr radiosining shakllanish tarixi va ijtimoiy tajribasini o'rganish bugungi kun tarix fani va ijtimoiy fanlar metodikasi uchun muhim ahamiyatga ega.

Ushbu tarixiy bosqichni darsliklar va maxsus kurslarda chuqur tahlil qilish, yosh avlodga milliy ommaviy axborot vositalarining shakllanish bosqichlari hamda o'zbek xalqining urushdan keyingi murakkab ma'naviy va ijtimoiy tiklanish yo'lini xolis va ilmiy baholash imkonini beradi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Rajapova R. O'zbekistonning urushdan keyingi davr tarixi (1945-1960 yy.). – Toshkent: Fan, 1995. – 240 b.
2. Muallifov T. O'zbekiston radiojurnalistikasi tarixi. – Toshkent: O'qituvchi, 1988. – 185 b.
3. G'ulomov X. Ommaviy axborot vositalari va jamiyat ma'naviyati. – Farg'ona: Ilm, 2002. – 210 b.
4. Shermuhamedova N. Falsafa va fan metodologiyasi. – Toshkent: Universitet, 2005. – 388 b.

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

XV RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI MATERIALLARI
2026-yil, avgust

Mas'ul muharrir: *F.T.Isanova*
Texnik muharrir: *N.Bahodirova*
Diszayner: *I.Abdihakimov*

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
XIV Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 15-son (13-avgust, 2026-yil). – 103 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 10-avgust.

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Science problems team, 2026-yil.
© Mualliflar jamoasi, 2026-yil.